

## RESEARCH OF ONOMATOPOEIA IN THE JAPANESE LINGUISTICS

*After a brief survey of the study of Japanese onomatopoeic vocabulary in the European and Ukrainian linguistics, the author reviews the history of research on the onomatopoeia phenomenon in the Japanese linguistics and gives a detailed account of Japanese scholars' works on this issue.*

**Keywords:** *Japanese onomatopoeia, onomatopoeic vocabulary, gion-go, gisei-go, gitai-go.*

УДК 811'373.7+159.942

**Н. Костевич,**  
Національний університет  
«Львівська політехніка»

## ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ, УКРАЇНСЬКИХ ТА ЯПОНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЛЮДСЬКИХ ПОЧУТТІВ

*Дослідження присвячене фразеології, а саме аналізу фразеологічних одиниць англійської, української та японської мов, що позначають почуття людини. Метою дослідження є визначення культурних особливостей, закладених у фразеологічних одиницях досліджуваних мов, а саме: різниці у засобах вираження, використаних у фразеологічних зворотах цих мов, а також асоціації, які використані у фразеологізмах та притаманні кожній окремій мові.*

**Ключові слова:** *фразеологія, фразеологічна одиниця, характеристика фразеологічних одиниць, почуття, класифікація фразеологізмів на позначення людських почуттів, культурні особливості.*

Фразеологія посідає особливе місце у кожній мові. Використання фразеологічних одиниць дозволяє широко описати всю різноманітність процесів нашого життя. Вони є доказом не лише багатства, а і гнучкості, різноманітності й точності мови. Фразеологічні одиниці будь-якої з мов є одним із найголовніших джерел пізнання культури та мудрості нації, яка містить широкий спектр свідчень про історію, традиції, ідеали, мрії та надії.

Фразеологія як наука виникла у 40-50х рр. ХХ ст. в російській лінгвістиці (завдяки роботам В. Виноградова та його школи, яка розвивала ідеї Ш. Балі). Визначальними для фразеології були також роботи О. Потебні, І. Бодуена-де-Куртене, О. Шахматова, К. Бругмана, Г. Пауля та О. Єсперсена.

Сучасні мовознавці теж зробили свій внесок у дослідження цієї науки та започаткування різних підходів до визначення понять фразеологізму. О. Гарашенко та М. Кочер-

ган визначили фразеологію як науку про фразеологічні одиниці [Гарашенко 2001, 176], відтворювані одиниці мови з двох або більше слів, цілісні за своїм значенням і стійкі за складом та структурою [Кочерган 2006, 242].

І. Корунець визначив поняття ідіоматичних або фразеологічних висловів як структурно, лексично і семантично сталих фраз або речень, що переважно мають значення, яке не утворюється додаванням значень його компонентів [Корунець 2003, 182].

Дещо раніше І. Арнольд запропонувала термін «сталий вислів», який вважала більш коректним, оскільки перша частина визначення вказує на найважливішу характеристику цих одиниць [Арнольд 1966, 182].

Переходячи до почуттів, варто зазначити, що психологи й досі остаточно не визначили, скільки ж почуттів може відчувати людина. Частково складність полягає в тому, що почуттів є надто багато, а інколи людина може відчувати кілька почуттів одночасно. Почуття мають свої характеристики, ступені та інтенсивності. Тому зробити поділ почуттів є досить великою проблемою [Якобсон 1980, 85].

Все ж, багато визначних психологів, як-то П. Екман, Р. Плутчик, П. Перротс, Дж. Гросс, Р. Левенсон, І. Павлов та ін., вивели свої класифікації людських почуттів.

Усі ці класифікації дали змогу вивести **класифікацію фразеологізмів, які позначають почуття людини**.

### **1. Фразеологізми на позначення моральних почуттів:**

#### **1.1. Фразеологізми, що позначають позитивні почуття та настрої:**

- **щастя** (*On cloud nine – На сьомому небі від щастя – 最高に幸せで (Saikoo ni shiawase de)*);

- **задоволення** (*Gladden sb's heart – Бальзам на душу – 目の薬 (Me no kusuri)*);

- **радість** (*Be all smiles – Сяяти від радощів – 喜色満面である (Kishokutammen de ari)*);

- **любов** (*Spare the rod and spoil the child – Діти любі, а за прутину держи – 可愛い子には旅させよ (Kawaii ko ni wa tabi saseyo)*);

- **кохання** (*Love lives in cottages as well as in courts – Хоч у курені, аби до серця мені – 恋に上下の隔てなし (Koi ni jooge no hedate nashi)*);

- **дружба** (*To go through fire and water for somebody – За друга – у вогонь і воду! – 「ご用とあれば」たとえ火の中、水の中! (“Go-yoo to areba” tatoe hi no naka, mizu no naka)*);

- **честь** (*Better go to bed supperless than rise in debt – За честь голова гине – 武士は食わねど高楊枝 (Bushi wa kuwanedo taka-yooji)*).

#### **1.2. Фразеологізми, що позначають негативні почуття та настрої:**

- **злість** (*As cross as a bear with a sore head – Злий, як голодний вовк – ひどく冠である (Hidoku kammuri de aru)*);

- **роздратування** (*Like a red rag to a bull – Як червона хустка для бика – 逆鱗に触れる (Gekirin ni fureru)*);

- **нервування** (*To sit on pins and needles – Сидіти мов на голках – 針の筵に坐る (Hari no mushiro ni suwaru)*);

- **страх** (*Fear magnifies objects – Хто боїться, тому в очах двоїться – 疑心暗鬼を生ず (Gishin anki wo shoozu)*);

<sup>1</sup> У цій приказці актуалізується ідея відданості воїна своєму васалові.

- **сум** (*A lump in your throat – Клубок у горлі – 喉を詰ませること (Nodo wo tsumaraseru koto)*);
- **знуцання** (*To rub salt in the wound – Сипати сіль на рану – 傷む上に塩を塗る (Itami ue-ni shio wo nuru)*);
- **нешастя** (*Misfortunes never come singly – Біда біду тягне – 弱り目に祟り目 (Yowari me ni tatari me)*);
- **заздрість** (*The grass is always greener on the other side of the hedge – У чужу жінку чорт кладе ложку меду – 隣の花は赤い (Tonari no hana wa akai)*);
- **зніяковілість** (*To be in the wrong box – Не знати, на яку ступити – 穴があつたら入りたい (Ana ga attara hairitai)*).

## 2. Фразеологізми на позначення гностичних почуттів:

**2.1. Фразеологізми, що позначають інтелектуальні почуття** (*A word is enough to the wise – Розумному тільки кивни, він здогадається – 一を聞いて十を知る (Ichi wo kiite jū wo shiru)*);

**2.2. Фразеологізми, що позначають пізнавальні почуття** (*There is no royal road to learning – Без муки нема науки – 學問に近道なし (Gakumon ni chikamichi nashi)*);

**2.3. Фразеологізми, що позначають повчальні почуття** (*A burnt child dreads the fire – Хто обпікся на окупі – дмухає на холодну воду – 糞に懲りて膾を吹く (Atsumono ni korite, natasu wo fuku)*).

**3. Фразеологізми на позначення естетичних почуттів** (*Clothes make the man – І пеня приберу, то гарним буде – 馬子にも衣裳 (Mago ni mo ishoo)*).

В результаті поділу й дослідження вибірки, яка містить 460 українських, 258 англійських та 234 японських фразеологізмів, було виявлено деякі спільні та відмінні риси фразеологічних одиниць досліджуваних мов.

### Відмінні риси:

- в англійській мові слово «кохання» вживається частіше, ніж в інших мовах;
- серед опрацьованої вибірки у японських та українських фразеологізмах були згадані надприродні або казкові створіння (*Бісики грають в очах; 鬼の首でも取ったような (Oni no kubi de mo totta youna)*), а в англійських – ні;
- хоча значення фразеологічних одиниць та їхні засоби формування можуть бути дуже схожими, а все ж містять культурний аспект (*To lead a cat-and-dog life – Живе як гуска зі свинєю – 犬猿の仲 (Ken en no naka)*);
- в англійській мові честь асоціюється з відсутністю боргів (*Better go to bed supperless than rise in debt*), в українській – із головою (*За честь голова гине*), а в японській – із воїном (*武士は食わねど高楊枝 (Bushī wa kuwanedo takayouji)*);
- в усіх мовах злість і роздратування асоціюються з тваринами, але тут культурним аспектом виступають самі тварини: в англійській мові – це бик та ведмідь (*As cross as a bear with a sore head; Like a red rag to a bull*), в українській – вовк або собака (*Злий, як голодний вовк; Як собака, спущений з ланцюга*), а в японській – півень (*鶏冠に来る (Tosaka ni kuru)*);
- українська та англійська мови також асоціюють злість і роздратування з червоним кольором (*As red as a turkey cock; Червоний, як буряк*), а в японській лише констатується факт зміни кольору (*色をなす (Iro o nasu)*);
- англійська та українська фразеологія асоціює нервування з тваринами (*Like a cat on hot bricks; Як курка на сідалі*), а японська – ні;

- колір, який асоціюється зі страхом – різний у всіх мовах: в англійській – білий та жовтий (*To turn yellow*), в українській – білий (*Білий, як стіна*), в японській – блакитний/зелений (*青くなる (Aoku naru)*);

- українці та японці пов'язують свою заздрість із сусідами (*У сусіда хата краца; 隣の花は赤い (Tonari no hana wa akai)*), а англійці – ні;

- мудрість асоціюється в українській фразеології з книжками, дубом та старшим віком (*Мудрий як книга/дід/старість/старий/старий дуб*), а у японській – зі світлістю (*先見の明 (Senken no mei)*);

- «вчителем життя» українці та англійці вважають нещастя (*Adversity makes man wise; Біда всього навчить*), а японці – випробовування (*艱難汝を玉にす (Kannan nanji o tama ni su)*);

- прототипом огидності в англійській і японській мові є мавпа (*An ape's an ape, a varlet's a varlet, though they be clad in silk or scarlet; 猿に烏帽子 (Saru ni eboshi)*), а в українській – свиня (*На свиню хоч сідло надінь, то все буде капловуха*);

- прототипом краси в англійській мові є яблуко (*Award one the golden apple*), а в українській та японській – квітка (*Як квіточка; 錦上花を添える (Kinjou hana o soeru)*).

### **Спільні риси:**

- більшість позитивних почуттів у всіх мовах порівнюються з весною та небом (*На сьомому небі; On cloud nine; 有頂天になって (Uchouten ni natte); Full of the joys of spring; Щасливий, як весна*);

- фразеологічні одиниці на позначення задоволення в усіх мовах пов'язані зі снами (*A day dream; Сон наяву; 白日夢 (Hakujitsu yume)*);

- значна частина фразеологічних одиниць на позначення почуттів пов'язана з людським тілом (*Give one's heart to one; Аж жили повиступали; 肝を冷やす (Kimo o hiyasu)*);

- в усіх мовах фразеологізми про кохання містять асоціацію з горінням (*Burn with love; Згоряти від кохання*) або пов'язані з душею (*After one's soul; До душі; 身を焦がす (Mi o kogasu)*);

- усі нації порівнюють злість та роздратування з полум'ям або димом (*To breathe fire; Аж дим із вух іде; 烈火のごとく (Rekka no gotoku)*), кипінням (здебільшого вживаючи слово «кров») (*One's blood boils; Аж кров у жилах закипає; 業を煮やす (Gou o niyasu)*);

- фразеологічні одиниці усіх мов асоціюють нервування з тремтінням (*All in a tremble; Аж серце тремтить; 全身がブルブル震えて (Zenshin ga buru-buru furuete)*);

- в усіх мовах страх асоціюється з холодом та кров'ю (*Sth makes sb's blood run cold; Кров у жилах стигне; 血の凍る思いをする (Chi no koru omoi o suru)*);

- знущання у всіх мовах асоціюється з порізом, ударом, раною чи сіллю (*To rub salt in the wound; Наче ножем вколоти в серце; 傷む上に塩を塗る (Itamu ue ni shio o nuru)*);

- усі асоціюють нещастя зі сльозами (*Banquet of brine; За сльозами світа білого не бачити; 泣き面に蜂 (Nakizura ni hachi)*);

- для досліджуваних мов обпiкання є причиною повчання (*A burnt child dreads the fire; Хто обпiкся на окропі – дмухає на холодну воду; 糞に懲りて膾を吹く (Atsumono ni korite, namasu o fuku)*).

Вищезгадана класифікація дає змогу виділити **характеристики фразеологічних одиниць**. До **первинних характеристик** належать моральні почуття, гностичні почуття та естетичні почуття. До **вторинних характеристик** – позитивні, негативні, інтелекту-

альні, пізнавальні та повчальні почуття. До **третинних** – щастя, задоволення, радість, любов, кохання, дружба, честь, злість, роздратування, нервування, страх, сум, знуцання, нещастя, заздрість та зняковилість.

Отже, фразеологізм, що позначає щастя (*On cloud nine – На сьомому небі від щастя* – 最高に幸せて (*Saikou ni shiawase de*)) матиме 3 характеристики: первинну, вторинну та третинну (оскільки характеризується почуттям щастя, позитивним почуттям та моральним почуттям). Фразеологізм, що позначає естетичні відчуття (*Clothes make the man – І пеня прибори, то гарним буде* – 馬子にも衣裳 (*Mago ni mo ishoushiki*)) матиме всього одну характеристику – первинну.

Дослідження цих характеристик надало змогу зробити дещо ширші висновки про фразеологію досліджуваних мов та менталітет кожної з націй.

Серед **первинних** характеристик фразеологічних одиниць у всіх мовах найчисленнішими є моральні почуття. Серед **вторинних** характеристик фразеологічних одиниць переважають негативні почуття. Щодо **третинних** характеристик, то найчисленнішими в японській фразеології є фразеологізми на позначення **кохання**, в англійській – **злості**, а в українській – **страху**.

В результаті цього порівняння випливає, що первинні та вторинні характеристики у всіх мовах мають приблизно однакове відношення, але відмінності можна побачити у третинній характеристиці, де в японських фразеологізмах переважає значення кохання, що є яскравим проявом національної ментальності. Зважаючи на ці результати, українці найбільше турбуються про страх, а англійці – переймаються злістю.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд. – Москва: Просвещение, 1966. – 348 с.;
2. Белобородова А. В. Вариативность фразеологических единиц, репрезентирующих концепт «безразличие» в русском и английском языках. [Электронный ресурс] / А. В. Белобородова // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота. – 2009. – №1 (3). – С. 27–29. – Режим доступа: <http://www.gramota.net/materials/2/2009/1/5.html>;
3. Гаращенко О. Фразеологічні одиниці та проблеми їх класифікацій [Електронний ресурс] / Гаращенко О. // Наукові записки: Серія: філологічні науки. – Черкаси: ЧДУ. – 2001. – Вип. 89(3). – С. 176 – 180. – Режим доступу до журн. : <http://www.nbu.gov.ua/portal/soc3/42.pdf>;
4. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 448с.;
5. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник / М. П. Кочерган. – Київ: Академія, 2006. – 368 с.;
6. Якобсон П. М. Психология чувств / П. М Якобсон. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1980. – 348 с.

## **ОСОБЕННОСТИ АНГЛИЙСКИХ, УКРАИНСКИХ И ЯПОНСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ НА ОБОЗНАЧЕНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЧУВСТВ**

*Исследование посвящено фразеологии, а именно анализу фразеологических единиц английского, украинского и японского языков, обозначающих чувства человека. Целью исследования является определение культурных особенностей, заложенных во фразеологических единицах изучаемых языков, а именно: различия в способах выражения, использованных во фразеологических оборотах этих языков, а также ассоциаций, используемых во фразеологизмах и присущих каждому отдельному языку.*

**Ключевые слова:** фразеология, фразеологическая единица, характеристика фразеологических единиц, чувства, классификация фразеологизмов, обозначающих человеческие чувства, культурные особенности.

*N. Kostevych,*

National University «Lviv Polytechnic»

## **ANALYSIS OF ENGLISH, UKRAINIAN AND JAPANESE PHRASEOLOGICAL UNITS DENOTING HUMAN FEELINGS**

*The research is devoted to phraseology, namely the analysis of English, Ukrainian and Japanese phraseological units denoting human feelings. The aim of the research is to reveal cultural peculiarities, implied in English, Ukrainian and Japanese phraseological units, namely, the differences of means of languages' phraseological units, their expression and associations, used in phraseological units and immanent to the particular nations.*

**Key words:** phraseology, phraseological unit, phraseological units' characteristic, feelings, classification of phraseological units denoting feelings, cultural peculiarities.